

STUDIA IURIDICA MONTENEGRINA

ČASOPIS STUDIA IURIDICA MONTENEGRINA

Glavni i odgovorni urednik prof. dr Zoran Stojanović
(*Editor-in-Chief*)

Redakcija prof. dr Zoran Stojanović (Podgorica)
(*Editorial Board*) prof. dr Olivera Vučić (Beograd)
prof. dr Vilim Bouček (Zagreb)
prof. dr Slobodan Panov (Beograd)
prof. dr Marko Petrak (Zagreb)
prof. dr Davorin Lapaš (Zagreb)
prof. dr Marija Karanikić Mirić (Beograd)

Izdavački savjet akademik Dragan K. Vukčević, predsjednik
(*Editorial Council*) akademik Đorđije Borozan
akademik Viljem V. Smirnov
prof. dr em. Mihajlo Dika
prof. dr Budimir P. Košutić
prof. dr Miodrag Orlić

Sekretar mr Andrej Bracanović
(*Secretary of Editorial Board*)

Priprema za štampu Bojan R. Popović
Prepress Medeon, Podgorica

Izdavač FPN UDG
Publisher Ul. Oktoih br. 1
Podgorica
e-mail: sim@udg.edu.me
web: <http://studiaiuridica.me/>

Časopis izlazi dva puta godišnje

SADRŽAJ

ČLANCI:

RODOLJUB ETINSKI

Slučaj Renckhoff i preoblikovanje neprofitnog korišćenja interneta . . . /7/

SLOBODAN I. PANOV

Porodični zakoni Crne Gore i Srbije: skica komparativne analize . . . /31/

MARKO PETRAK

Kodificiranost građanskog prava u Jugoistočnoj Europi —
pouke za Crnu Goru . . . . . /51/

JELENA ĐURIŠIĆ

Krivično djelo proganjanje u krivičnom zakonodavstvu Crne Gore . . /89/

BOJAN BOŽOVIĆ

Međunarodna nadležnost za online potrošačke ugovore
u Evropskom međunarodnom privatnom pravu . . . . . /103/

PRIKAZI:

ANDREJ BRACANOVIĆ

Bart Wauters and Marco de Benito,
The History of Law in Europe: An Introduction . . . . . /117/

IZ PRAVNE ISTORIJE

Slučaj izricanja smrtne kazne strijeljanjem iz 1853. godine . . . . . /123/

IN MEMORIAM

Akademik Slobodan Perović (1932–2019) (Akademik Zoran Rašović). . /131/

Krivično djelo proganjanje u krivičnom zakonodavstvu Crne Gore**

U radu je dat prikaz novog krivičnog djela proganjanja (član 168a KZ) uvedenog u nacionalno zakonodavstvo Zakonom o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika iz 2017. Godine, čime je Crna Gora ispunila obavezu preuzetu na osnovu Konvencije Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija).

Prilikom analize ovog krivičnog djela dio rada posvećen je i analizi krivičnog djela ugrožavanja sigurnosti (član 168 KZ), te međusobnom odnosu ovih krivičnih djela (čl. 168 KZ i čl. 168a KZ). U tom smislu, posebna pažnja posvećena je analizi njihovih specifičnosti, sličnosti i razlika, a sve u cilju njihovog jasnog razgraničenja u praksi.

Ključne riječi: proganjanje, ugrožavanje sigurnosti, prijetnja, posljedica

Uvodne napomene

Ispunjavajući obavezu preuzetu na osnovu Konvencije Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (*Istanbulska konvencija*) Crna Gora je izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika iz 2017. godine u svoje nacionalno zakonodavstvo uvela novo krivično djelo proganjanje (168a KZ), koje predstavlja predmet analize ovog rada.

Osim analize ovog krivičnog djela, zaseban dio rada posvećen je i analizi krivičnog djela ugrožavanje sigurnosti (član 168 KZ), te njihovom međusobnom odnosu, sa posebnim osvrtom na njihove specifičnosti, sličnosti i razlike, a sve u cilju njihovog preciznog razgraničenja.

1. Pojam proganjanja

Krivično djelo proganjanje novo je krivično djelo, uvedeno u nacionalno zakonodavstvo Zakonom o izmjenama i dopunama Krivičnog

-
- Saradnik u nastavi na predmetu Krivično pravo I i II na Fakultetu pravnih nauka Univerziteta Donja Gorica, doktor pravnih nauka; jelena.popovic@udg.edu.me
  - Za određena razmatranja u radu autorka je koristila dio svoje doktorske disertacije na temu „Krivična djela protiv sloboda i prava čovjeka i građanina sa elementom prinude“, odbranjene na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu, 2016.

zakonika Crne Gore 2017. godine. Iako je uvođenje ovog djela u naše krivično zakonodavstvo predstavljalo preuzetu obavezu, neke od vodećih zemalja Evrope i svijeta samoinicijativno su, mnogo ranije, svojim nacionalnim zakonodavstvima inkriminirale takva ponašanja. Tako je krivično djelo proganjanje (eng. *stalking*) prvi put u svijetu uvedeno u Kaliforniji 1990. godine kao odgovor na više ubistava žena, među kojima i ubistvo poznate glumice Rebeke Šefer, koja je ubijena od strane svog obožavatelja nakon dvije godine proganjanja.¹ Nakon što je proganjanje po prvi put inkriminirano kao krivično djelo, primjer Kalifornije ubrzo su slijedile i sve ostale američke države, a zatim i vodeće zemlje Evrope.² Ipak, njihova iskustva u određivanju samih obilježja bića ovog krivičnog djela nisu ohrabrivala, budući da su ubrzo nakon njihovog inkriminisanja ista više puta mijenjana i dopunjavana.

Uvođenje krivičnog djela proganjanja u nacionalno zakonodavstvo Crne Gore predstavljalo je obavezu preuzetu, a kako se posebno ističe, Konvencija o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici predstavlja prvi pravno obavezujući instrument na području Evrope i prvi međunarodni ugovor koji se na sveobuhvatan način bavi pitanjima nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Shodno čl. 33 i 34 Konvencije, koji tretiraju pitanje „psihičkog nasilja“, proistekla je obaveza država potpisnica da u okviru svojih nacionalnih zakonodavstava inkriminišu ona ponašanja kojima se u smislu navedenih članova krše osnovna ljudska prava i slobode i to na način kojim se ozbiljno ugrožava psihički integritet drugog lica. Regulisanje ovako osjetljivog pitanja, posebno uzevši u obzir činjenicu da se na strani učinioca ovog djela nerijetko javljaju i lica sa „psihotičnim karakteristikama“, pitanje krivičnog suzbijanja takvog ponašanja činilo je znatno složenijim.³ Kao ključna, ovdje se, zapravo, javlja dilema kako zakonskim opisom na adekvatan način obuhvatiti sam fenomen proganjanja s obzirom da se, s jedne strane, prilikom propisivanja njegovog bića dovodi u pitanje načelo određenosti (*lex certa*), dok se, s druge strane, ne pruža u potpunosti krivičnopravna

¹ S obzirom da je ovo ponašanje prvi put u svijetu inkriminirano kao krivično djelo u Kaliforniji, navodimo njegov zakonski opis: Svako lice koje voljno, zlonamerno i u više navrata prati ili voljno i zlonamerno uznemirava drugo lice i ozbiljno mu pretilo sa namerom da se to lice osnovano uplaši za svoju bezbednost ili bezbednost svoje uže porodice, krivo je za krivično djelo proganjanja. Za izvršeno krivično djelo propisana je kazna zatvora do jedne godine ili novčana kazna. Višnja M. Randelović, „Proganjanje: pojam, karakteristike i predlozi de lege ferenda“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, Novi Sad, 1/2016, 236.

² M. Horakova, „Stalking — the new phenomenon of the Czech criminal law“, *Advances in Economics, Risk Management, Political and Law Science*, Zlin, 2012, 171.

³ Z. Stojanović, „Usaglašavanje Krivičnog zakonika Srbije sa Istanbulskom konvencijom“, u: Dominantni pravci razvoja krivičnog zakonodavstva, Kopaonik, 2016, 27.

zaštita.⁴ U prilog navedenom ide i već pomenuti podatak da su brojne zemlje koje su mnogo ranije u svoja nacionalna zakonodavstva uvela ovo krivično djelo, više puta vršila noveliranja svojih zakonskih rješenja. Određivanje obilježja bića ovog krivičnog djela dodatno je otežano time što Konvencija ne određuje bliže njegova obilježja već samo ustanovljava obavezu država potpisnica da inkriminišu *umišljajno ponavljanje prijetecog ponašanja usmjerenog ka drugom licu koje kod tog lica prouzrokuje strah za sopstvenu bezbjednost*.⁵

Analizirajući uporednopravnu praksu, zaključuje se da se regulisanju ovog pitanja pristupa na način uvođenja krivičnog djela proganjanja u nacionalna krivična zakonodavstva, pri čemu se uočavaju razlike u odnosu na zakonsku sistematiku s obzirom na objekt zaštite, odnosno grupu krivičnih djela u koju se ono svrstava. U tom smislu, najbrojnija su rješenja da je u pitanju lična sloboda (poput KZ-a Italije, Njemačke, Belgije, Rumunije, Hrvatske, Holandije), iako ima i drugačijih primjera poput KZ Luksemburga, koji ovo krivično djelo svrstava u grupu krivičnih djela protiv ličnosti, zatim KZ Mađarske, koji ovo djelo svrstava u grupu krivičnih djela protiv ljudskog dostojanstva i osnovnih ljudskih prava, KZ Danske, koji ovo djelo ubraja među djela protiv časti i drugih ličnih prava, ili KZ Češke, koji krivično djelo proganjanja reguliše u glavi krivičnih djela kojima se narušava miran suživot građana. Svakako, interesantan je KZ Malte, s obzirom da ovo djelo svrstava u grupu krivičnih djela pod nazivom „Prijetnja, nasilje i uznemiravanje“.⁶

Za razliku od navedenog, Velika Britanija i Republika Irska spadaju u malobrojne zemlje koje su ovu problematiku nastojale riješiti donošenjem posebnog zakona *Protection from Harassment Act and Non-Fatal Offences Against the Person Act*.⁷ U tom kontekstu, interesantno se osvrnuti na bogatu praksu engleskih sudova koja već duži niz godina poznaje krivična djela *Assault and Battery* koja se smatraju najlakšim krivičnim djelima protiv tjelesnog integriteta (*Non-fatal Offences Against the Person*).⁸ Ovom prilikom interesantno je izdvojiti predmet u kome se konstatuje da je izvršeno krivično djelo *Assault* u slučaju kada je izvršilac u toku jednog sata uputio 14 telefonskih poziva pasivnom subjektu ovog djela i tom prilikom ćutao.⁹ U tom kontekstu interesantno je istaći da se radnjom izvršenja ovog krivičnog djela tek od 1997. godine počelo smatrati i ćutanje, te se, shodno sada važećim stavovima, radnja izvršenja ovog djela, osim verbalno,

⁴ *Ibid.*

⁵ Z. Stojanović, *Komentar Krivičnog zakonika*, Beograd, 2018, 514.

⁶ D. Miladinović-Stefanović, „Prilog raspravi o kriminalizaciji proganjanja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, Niš, 2016, 146–147.

⁷ *Ibid.*, 146.

⁸ I. Đokić, „*Assault and Battery* krivičnopravna zaštita telesnog integriteta u engleskom pravu“, u: *Razvoj pravnog sistema Srbije i harmonizacija sa pravom EU*, Prilozi projektu 2012 — kolektivna monografija, Beograd, 2013, 253.

⁹ M. Molan, D. Lanser, D. Bloy, „*Bloy and Parrys Principles of Criminal Law*“, London-Sydney, 2000, 398.

može izvršiti pisanom porukom, konkludentnom radnjom, ćutanjem, ali i na drugi način.¹⁰ U kontekstu analizirane problematike, takođe, je interesantno navesti i slučaj koji datira iz 1823. godine (*Mead and Belt*), a kojom prilikom je raspravljano pitanje da li radnju izvršenja krivičnog djela *Assault* mogu činiti izgovorene riječi ili pjevanje. Engleska sudska praksa, takođe, bilježi i slučaj *Smith* iz 1983. godine u kojem je utvrđena krivica izvršioca ovog djela, jer je isti iz neposredne blizine posmatrao pasivnog subjekta dok se isti nalazio u spavaćoj sobi svoje kuće.¹¹ Sudski stav zauzet u slučaju *Constanza* iz 1997. doveo je do šireg tumačenja uslova koje je potrebno ispuniti da bi ovo krivično djelo postojalo, pa je tako sudskom odlukom konstatovano da je učinilac u kontinuitetu pratio pasivnog subjekta, takođe ga i uznemiravao upućivanjem čestih telefonskih poziva, slanjem pisma i čekanjem u svom automobilu, a na osnovu čega je sud takvo ponašanje cijenio kao neposredan napad na integritet, jer je pasivni subjekt sasvim opravdano očekivao da se svakog trena može desiti nešto mnogo ozbiljnije.¹² Primjeri potencijalnih radnji izvršenja ovog krivičnog djela u praksi su brojni, pri čemu se isti uglavnom mogu svesti na fizičko praćenje, posmatranje, uporno pozivanje telefonom i slanje poruka, ali su poznati i drastičniji slučajevi poput naručivanja određenih usluga ili naručivanja i slanja predmeta među kojima se, svakako, izdvaja slučaj u kojem je izvršilac pasivnom subjektu svakog dana na kućnu adresu slao dio po dio pogrebne opreme.

Analizirajući brojnu, čak i stariju sudska praksu, zaključuje se da su ovakva ponašanja poznata stotinama godina unazad, te je na ovom mjestu interesantno navesti i poznatu konstataciju da je u pitanju staro ponašanje a novo krivično djelo, odnosno da je proganjanje stari problem sa novim imenom.¹³ Kako se u teoriji navodi, i prema Justinijanovim institucijama predmet gonjenja mogao je biti onaj ko predstavlja smetnju ili dosadu udatoj ženi, dječaku ili djevojčici na način što ih prati.¹⁴

2. Krivično djelo proganjanje (član 168a KZ)

Krivični zakonik Crne Gore krivično djelo proganjanja svrstava u grupu krivičnih djela protiv sloboda i prava čovjeka i građanina. Shodno zakonskom rješenju, krivično djelo proganjanja u svom osnovnom obliku čini lice koje drugog uporno proganja na način kojim može osjetno ugroziti njegov život, zdravlje, tijelo ili način života. Sam pojam upornog proganjanja određen je stavom 6 člana 168a

¹⁰ J. Herring, *Criminal Law, The Basics*, Great Britain, 2009, 58.

¹¹ *Ibid.*, 59.

¹² I. Đokić, nav. djelo, 253.

¹³ Višnja M. Randelović, nav. djelo, 234.

¹⁴ L. Royakkers, "The Dutch Approach to Stalking Laws", *Berkeley Journal of Criminal Law* 3(1)/2000, 1, Navedeno prema: Višnja M. Randelović, nav. djelo, 234.

KZ, a shodno kojem ovo krivično djelo čini lice koje u kontinuitetu, odnosno u određenom vremenskom periodu, neovlašćeno prati pasivnog subjekta ili preduzima druge radnje u cilju fizičkog približavanja ili uspostavljanja neposrednog kontakta protivno njegovoj volji; ili koristeći treća lica ili sredstva komunikacije.¹⁵ Takođe, ovo djelo moguće je izvršiti i zloupotrebom ličnih podataka lica u cilju naručivanja roba i usluga; zatim prijetnjom napada na život, tijelo ili slobodu tog lica ili njemu bliskog lica; ali i preduzimanjem drugih sličnih radnji. U teoriji i nauci krivičnog prava zastupljen je stav da proganjanje, osim što ga mora karakterisati upornost, najčešće podrazumijeva kombinovanje više tehnika uznemiravanja, a što sve ukupno treba uzeti kao cjelinu.¹⁶ Dakle, navedene radnje moraju biti preduzete u toku određenog vremenskog perioda, što ukazuje na to da se za postojanje ovog djela zahtijeva njihovo ponavljanje, odnosno da proganjanje kao krivično djelo neće postojati onda kada je neka od navedenih radnji preduzeta samo jednom. Takođe, i onda kada se radnja preduzme više puta, čak i kada su preduzete različite predviđene radnje, uzima se da je izvršeno jedno krivično djelo. Zbog prirode ovog djela nije moguće primijeniti ni konstrukciju produženog krivičnog djela, jer će postojati samo jedno krivično djelo i onda kada je radnja izvršenja ponavljana prema istom pasivnom subjektu u toku dužeg vremenskog perioda.¹⁷ Rezultati istraživanja sprovedenog u Holandiji pokazuju da progonitelj prosječno primjenjuje šest tehnika, odnosno metoda proganjanja: telefoniranje, uhođenje, odnosno praćenje, dokoličenje u neposrednoj blizini mjesta stanovanja proganjanog lica, fizičko približavanje, neovlašćeno ulaženje u stan i slanje poruka.¹⁸ Tako, osim straha usljed kojeg proganjanje lice u potpunosti ili djelimično mijenja svoje dotadašnje životne navike, zbog čega ne izlazi na ulicu, ne ide na posao ili isti napusti, kao posljedice koje se na strani proganjanog lica veoma često javljaju, navode se ozbiljni psihički problemi poput različitih anksioznih stanja, poremećaja spavanja i ishrane, suicidalnih misli, depresije, paranoje, bijesa i dr.¹⁹ Zapravo, u novije vrijeme na ovu temu sprovedena su brojna istraživanja koja pokazuju da usljed proganjanja lice može pretrpjeti različite negativne posljedice, kako u fizičkom, tako i psihičkom smislu, kao što su: emocionalna otupjelost, osjećanje bespomoćnosti,

¹⁵ S obzirom da razvoj savremene tehnologije nosi sa sobom i nove načine komunikacije poput razgovora mobilnim telefonom, slanja poruka, komunikacije putem interneta, mailova i društvenih mreža, proganjanje koje se vrši na ovaj način poznato je pod nazivom "cyberstalking"; M. Horakova, 173.

¹⁶ T. Logan, L. Walker, 206. Navedeno prema: M. Kovačević: „Proganjanje — opšta razmatranja i uporednopravni pregled“, Strani pravni život, Beograd, 2018/1, 61.

¹⁷ Z. Stojanović, nav. djelo, 514.

¹⁸ M. Malsch, "Stalking. Do criminalization and punishment help?", *Punishment & Society*, Vol. 9, 2007, 205. Navedeno prema: M. Kovačević, nav. djelo, 61.

¹⁹ V. Nikolić-Ristanović, M. Kovačević-Lepojević, „Proganjanje: pojam, karakteristike i društveni odgovori“, *Termida*, Beograd, 4/2007, 9.

depresivnost, anksioznost, napadi panike, pojačana agresija, gubitak sna, hronični umor, slabost, gubitak težine, promena životnih navika, mesta stanovanja, radnog mesta, izbjegavanje društvenih kontakata, raskid emotivne veze, pogoršanje porodičnih odnosa, a što sve može kulminirati i dovesti do suicidalnih misli i pokušaja samoubistva.²⁰

Ono što se javlja kao posebno problematično prilikom inkriminisanja određenih radnji kod ovog djela jeste to što se neka od njih, posmatrana izolovano, uopšte ne bi mogla tumačiti kao zabranjena, poput pisanja stihova, pisama, slanja cvijeća, poklona i sl. već bi se ista smatrala sasvim društveno prihvatljivom ili se makar ne bi u tolikoj mjeri smatrala štetnom da bi zasluživala inkriminisanje (poput nametljivog ponašanja). Ipak, uzevši u obzir alarmantne statističke podatke koji ukazuju da u svijetu iz dana u dan raste broja žrtava ovog krivičnog djela, koje nakon višegodišnjeg proganjanja budu lišene života ili teško tjelesno povrijeđene, specifičnosti navedenih ponašanja uz upornost i kontinuitet koji ih karakterišu, ipak, nose ozbiljan rizik.

3. Krivično djelo ugrožavanje sigurnosti (član 168 KZ) i odnos sa krivičnim djelom proganjanja (član 168a KZ)

U kontekstu analize odnosa krivičnog djela ugrožavanja sigurnosti (čl. 168 KZ) i krivičnog djela proganjanja (čl. 168a KZ) važno je istaći njihove specifičnosti, a zatim ukazati na njihove sličnosti, ali i bitne razlike. Radnja izvršenja krivičnog djela ugrožavanja sigurnosti sastoji se u upotrebi prijetnje da će se napasti na život ili tijelo nekog lica ili njemu bliskog lica čime se ugrožava sigurnost tog lica. U tom smislu, važnu osobenost ovog djela i razliku u odnosu na sva ostala krivična djela kod kojih se prinuda javlja kao radnja, dio radnje ili način, odnosno sredstvo njihovog izvršenja, čini to što se ovo djelo ostvaruje primjenom samo jednog oblika prinude, odnosno prijetnjom.²¹

Učinilac ovog djela može biti svako lice. U tom kontekstu važno je navesti da krivičnopravno relevantnu prijetnju može uputiti i dijete, kao i lice koje je duševno bolesno, a što, s obzirom da pitanje uračunljivosti, starosti ili psihičke razvijenosti lica koje je prijetnju uputilo, nije od značaja za njeno postojanje, jer veoma često prijetnja koja je upućena od strane duševno bolesnog lica može izazivati ozbiljniji strah i osjećaj ugroženosti nego kada je ista upućena od strane lica koje nije duševno bolesno. U tom slučaju, kada je prijetnju, koja je kod pasivnog subjekta izazvala traženu posljedicu, odnosno lični osjećaj subjektivne ugroženosti, uputilo neuračunljivo

²⁰ D. Miladinović Stefanović, nav. djelo, 144.

²¹ Z. Stojanović, „Propisivanje i primena krivičnog djela ugrožavanja sigurnosti u krivičnom pravu Srbije“, u: Kaznena reakcija u Srbiji, deo III, Beograd, 2013, 3.

lice, uzima se da je ostvareno samo objektivno nepravdo, dok se prema djetetu, shodno opštim pravilima krivičnog prava, ne mogu primjenjivati krivične sankcije.²² S obzirom da se neuračunljivo lice ne može smatrati učiniocem krivičnog djela već protivpravno djela, koje je u zakonu predviđeno kao krivično djelo u nekim zakonodavstvima,²³ usvojeno je rješenje shodno kojem se u odnosu na takva lica mogu primijeniti prinudne mjere čuvanja i liječenja koje nemaju karakter krivičnih sankcija.²⁴ Upućena prijetnja, uz obaveznu ocjenu prirode i stepena duševne poremećenosti lica koje istu upućuje, kao i svih drugih relevantnih okolnosti, ukazuje na to da li je ista bila ozbiljna i da li je postojala realna opasnost da će biti izvršeno protivpravno djelo koje je u zakonu predviđeno kao krivično djelo, a što sve ukupno predstavlja razloge za donošenje odluke o primjeni neke od mjera bezbjednosti koje se mogu primijeniti u odnosu na dvije kategorije lica (lica za koja je u krivičnom postupku utvrđeno da su postupala u stanju bitno smanjene uračunljivosti ili neuračunljivosti).²⁵

Nacionalnim krivičnim zakonodavstvom pružaju se brojni oblici zaštite čovjekove sigurnosti, a krivičnim djelom ugrožavanja sigurnosti zakonodavac posebno pruža zaštitu i subjektivnoj strani lične sigurnosti čovjeka, odnosno subjektivnom osjećaju lične sigurnosti, a koja je sadržana u njegovom ličnom osjećaju da je i njegova ličnost pravno zaštićena.²⁶ Imajući u vidu da je krivično djelo ugrožavanje sigurnosti posljedično krivično djelo, umišljaj izvršioca mora obuhvatiti i svijest o nastupanju njegove posljedice, odnosno izvršilac mora biti svjestan da upućuje prijetnju koja se odnosi na napad na život ili tijelo tog lica ili njemu bliskog lica.²⁷ Dakle, posljedica kod ovog krivičnog djela se određuje subjektivno i za njegovo postojanje nije potrebno da je sigurnost nekog lica bila i objektivno ugrožena, a što dalje vodi pravnoj nesigurnosti, budući da ista radnja u jednom slučaju može biti krivičnopravno relevantna dok u drugom to neće biti slučaj.

Osim slučajeva kada lice prijetnju nije ozbiljno shvatilo ili se iste nije uplašilo iz kojih razloga krivično djelo neće postojati, ovog krivičnog djela neće biti ni u slučaju kada pasivni subjekt zbog određenih psihičkih svojstava (malo dijete ili duševno bolesno lice) ili fizičkih

²² Z. Stojanović (2013), 6.

²³ Poput rješenja zastupljenog u KZ Republike Srpske, a shodno kojem je isključena mogućnost izricanja mjere licu za koje je u krivičnom postupku utvrđena neuračunljivost.; Vid. više: V. Ikanović, „*Krivičnopravni položaj neuračunljivog učinioca u Republici Srpskoj*“, u: *Nova rešenja u kaznenom zakonodavstvu Srbije i njihova praktična primena*, Zlatibor, 2013, 443.

²⁴ *Ibid.*

²⁵ Vidi više u: Z. Stojanović, „*Mere bezbednosti psihijatrijskog lečenja — Prinudno psihijatrijsko lečenje kao krivična sankcija*“, u: *Kaznena reakcija u Srbiji*, Deo V, Beograd, 2/2014, 150.

²⁶ D. Jakovljević, „*Krivično djelo ugrožavanja sigurnosti lica pod međunarodnom zaštitom*“, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, Beograd, 1–2/1994, 194–195.

²⁷ N. Delić, *Nova rešenja u Posebnom delu KZ Srbije*, Beograd, 2014, 25.

nedostataka (gluvoća, sljepilo ili komatozno stanje) ne može shvatiti ozbiljnost upućene mu prijetnje, jer će se raditi o njegovom nekažnjivom nepodobnom pokušaju.²⁸

3.1. Pojam prijetnje u krivičnompravnom smislu

Pojam prijetnje u kontekstu analize ovih krivičnih djela treba tumačiti na identičan način kao i kod ostalih krivičnih djela kod kojih se ona javlja. Prijetnja u teoriji i nauci krivičnog prava predstavlja izuzetno složeno pitanje, a sam njen pojam se u osnovi može odrediti na isti način, kako u opštem, tako i posebnom dijelu krivičnog prava. Iz tog razloga njen krivičnopravni pojam se u osnovi može odrediti na isti način sa oba ova veoma različita aspekta.²⁹ Dakle, pod pojmom prijetnje u krivičnom pravu shvata se ona prijetnja koja je po svojim karakteristikama, kao i okolnostima pod kojima je izrečena, bila objektivno podobna da kod lica kojem je upućena izazove osjećaj straha, lične ugroženosti, nesigurnosti ili nespokojsstva.³⁰ Ozbiljnost upućene prijetnje i njen krivičnopravni značaj cijene se tokom krivičnog postupka pri čemu je za njeno utvrđivanje neophodno objektivno sagledavanje svih okolnosti konkretnog slučaja.³¹ Shodno brojnim primjerima iz sudske prakse, krivičnopravno relevantna prijetnja se može uputiti na različite načine, a u spisima se najčešće navodi da je prijetnja upućena verbalno, pisano, znacima, crtežima, konkludentnim radnjama, pokazivanjem određenih predmeta ili pucanjem iz vatrenog oružja u vazduh. Dakle, krivično djelo ugrožavanje sigurnosti može se izvršiti upućivanjem prijetnje na bilo koji način kojim je moguće prouzrokovati željenu posljedicu na strani pasivnog subjekta djela.³² Usmjerenost prijetnje mora se odnositi isključivo na ugrožavanje sigurnosti pasivnog subjekta i, za razliku od krivičnog djela prinude, ista nikada ne smije imati za cilj uticaj na njegovo ponašanje. Dakle, razlika između primijenjene prijetnje kod ovog krivičnog djela u odnosu na sva ostala krivična djela kod kojih se prijetnja javlja, odnosi se na njenu usmjerenost, pa je tako prijetnja kod krivičnog djela ugrožavanja sigurnosti sama sebi cilj.³³ Ipak, ovaj stav može se u potpunosti prihvatiti samo u onim zakonodavstvima gdje se za postojanje ovog djela ne zahtijeva i nastupanje posljedice odnosno u onim zakonodavstvima u kojima je već samo upućivanje prijetnje inkriminisano kao krivično djelo, poput KZ Italije (član 612 KZ),

²⁸ Z. Stojanović, „Komentar Krivičnog zakonika“, Podgorica, 2010, 390.

²⁹ J. Popović, „Krivična djela protiv sloboda i prava čovjeka i građanina sa elementom prinude“, Doktorska disertacija odbranjena na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu, 2016.

³⁰ M. Petrović, „O krivičnim delima protiv sloboda i prava čoveka i građanina učinjenim na štetu pripadnika drugog naroda, narodnosti ili etničke grupe“, Beograd, 1990, 15.

³¹ D. Kalaba, „O krivično delo ugrožavanje sigurnosti“, Pravni život, Beograd, 9/2004, 852.

³² N. Delić, nav. djelo, 24.

³³ Z. Stojanović (2013), 6.

Njemačke (član 241), ali i austrijskog krivičnog zakonika, shodno kojem rješenju se ne zahtijeva nastupanje posljedice, ali se, ipak, zahtijeva subjektivna usmjerenost prijetnje pri čemu se ne govori samo o prijetnji napada na život ili tijelo već o „opasnoj prijetnji“.³⁴ U tom pravcu kao osnovan treba prihvatiti u teoriji i nauci poznat stav Z. Stojanovića, a shodno kojem bi ovo krivično djelo trebalo postaviti kao krivično djelo ugrožavanja čija posljedica bi bila apstraktna opasnost.³⁵

Shodno važećem zakonskom rješenju, onda kada lice prijetnju koja mu je upućena nije ozbiljno shvatilo, usljed čega izostane i nastupanje posljedice, postojaće samo pokušaj izvršenja ovog djela koji nije kažnjiv. Dakle, postojanje ovog krivičnog djela zavisi i od brojnih okolnosti kao što su držanje lica kome je prijetnja upućena, njegovo fizičko ili psihičko stanje, stava prema upućenoj prijetnji i drugih okolnosti.³⁶ Zbog značaja koji imaju u pogledu postojanja ovog krivičnog djela, posebno će se cijeniti i lične karakteristike lica koje je prijetnju uputilo, njegova sklonost ka vršenju krivičnih djela, ranija osuđivanost, ali i međusobni i drugi odnosi koji postoje između učinioaca i pasivnog subjekta, dok sama prijetnja mora biti ozbiljna, određena i realna sa aspekta lica kome je ista upućena. Inkriminacija postavljena na ovaj način može voditi samo pravnoj nesigurnosti, s obzirom da će postojanje ovog krivičnog djela zavisiti od procjene suda da li se lice u konkretnom slučaju zaista osjetilo ugroženim ili nije. U slučaju kada na strani pasivnog subjekta nije izazvan subjektivni osjećaj lične ugroženosti, odnosno, ukoliko nije nastupila tražena posljedica, sud u krivičnom postupku neće dalje razmatrati pitanje da li je upućena prijetnja u konačnom i bila podobna da ugrozi osjećaj lične sigurnosti, a što dalje upućuje na zaključak da jedna ista radnja u svakom konkretnom slučaju može različito djelovati na lica kojima je upućena i time proizvoditi različito krivičnopravno dejstvo, a samim tim i posljedice.

3.2. Odnos krivičnog djela ugrožavanja sigurnosti (član 168 KZ) i krivičnog djela proganjanja (član 168a KZ)

U pogledu analize radnji izvršenja krivičnog djela ugrožavanja sigurnosti i krivičnog djela proganjanja, važno je istaći da se kao jedna od radnji izvršenja krivičnog djela proganjanja (tačka 4 stav 6 član 168a KZ) navodi prijetnja napadom na život, tijelo ili slobodu drugog lica ili njemu bliskog lica, pri čemu je ista vezana za nastupanje posljedice na način kojim se može osjetno ugroziti život, zdravlje, tijelo ili način života pasivnog subjekta. U tom slučaju, za postojanje krivičnog djela proganjanja potrebno je utvrditi da je preduzeta radnja bila takva da je mogla osjetno ugroziti život, zdravlje, tijelo ili načina života pasivnog subjekta. Onda kada preduzetom radnjom nije

³⁴ *Ibid.*

³⁵ *Ibid.*, 14.

³⁶ *Ibid.*, 4.

ostvarena mogućnost nastupanja ove posljedice, radi se o nekažnjivom pokušaju izvršenja ovog djela.

Kod oba krivična djela na subjektivnoj strani učinioca traži se postojanje umišljaja. Umišljaj u slučaju kod krivičnog djela ugrožavanja sigurnosti mora biti usmjeren isključivo na ugrožavanje sigurnosti pasivnog subjekta, jer bi se, ukoliko on obuhvata i više od toga, radilo o pokušaju izvršenja nekog težeg krivičnog djela koje bi konsumiralo krivično djelo ugrožavanja sigurnosti (npr. pokušaj ubistva).³⁷ Umišljaj bi kod krivičnog djela proganjanja zbog prirode ovog ponašanja, odnosno iz razloga što izvršilac preuzima radnju u kontinuitetu upravo želeći da na strani pasivnog subjekta izazove određene promjene u njegovom ponašanju, kao i psihičkom životu, morao biti direktan.³⁸

U kontekstu analize odnosa krivičnog djela ugrožavanja sigurnosti i krivičnog djela proganjanja, potrebno je istaći da se u slučaju postojanja krivičnog djela proganjanja prijetnja mora ponavljati, odnosno ista mora trajati. Za razliku od krivičnog djela proganjanja, za čije postojanje se traži ponavljanje prijetnje, za postojanje krivičnog djela ugrožavanja sigurnosti dovoljno je njeno jednokratno upućivanje.³⁹ Dakle, važnu razliku među ovih djelima čini kontinuitet, odnosno upornost koja se javlja na strani izvršioca krivičnog djela proganjanja, a koji u određenom vremenskom periodu ponavlja jednu ili češće kombinuje više radnji izvršenja. Takođe, pasivnom subjektu krivičnog djela ugrožavanja sigurnosti može se prijetiti napadom na život i/ili tijelo dok se u slučaju proganjanja prijetnja, osim na život i/ili tijelo, može odnositi i na slobodu.

U pogledu posljedice krivičnog djela ugrožavanja sigurnosti ista se javlja u vidu subjektivnog osjećaja lične ugroženosti, a koje bez nastupanja takve posljedice neće postojati dok se za postojanje krivičnog djela proganjanja zahtijeva da je stvorena svijest o mogućnosti neposrednog napada, odnosno da je preduzetim radnjama osjetno ugrožen život, zdravlje, tijelo ili način života pasivnog subjekta.

Krivično djelo proganjanja u našem pravu ima teži oblik koji postoji u slučaju ako je djelo učinjeno prema bivšem bračnom ili vanbračnom drugu⁴⁰; prema maloljetnom licu, trudnici ili licu sa invaliditetom; ili je njegovim izvršenjem izazvana opasnost po život,

³⁷ Z. Stojanović, (2018), 511.

³⁸ *Ibid.*, 516–517.

³⁹ *Ibid.*, 517.

⁴⁰ Na osnovu sprovedenih brojnih analiza, navode se podaci da su žrtve proganjanja u najvećem procentu žene, kao i bivši bračni ili vanbračni drugovi. Ono što posebno zabrinjava i sve češće se ističe, jeste činjenica da proganjanje što duže traje, postaje sve agresivnije. U tom kontekstu se posebno upućuje na stručne stavove iz oblasti psihologije i psihijatrije, kojima se naglašava da u najvećem broju slučajeva radnje proganjanja predstavljaju izuzetno opasna ponašanja koja je najvažnije zaustaviti odmah kako bi se izbjeglo nastupanje težih posljedica, jer ako učinilac ne bude odmah zaustavljen, šanse da se proganjanje fatalno završi rapidno se uvećavaju (kao u poznatom slučaju M. Malička; M. Horakova, 176.

zdravlje ili tijelo drugog lica ili njemu bliskog lica. Najteži oblik ovog djela postoji ako je usljed njegovog izvršenja nastupila smrt drugog lica ili njemu bliskog lica. U ovom slučaju, u pitanju je djelo kvalifikovano težom posljedicom, što znači da se za njegovo postojanje na učiniočevoj subjektivnoj strani zahtijeva nehat. Za izvršen osnovni oblik krivičnog djela proganjanja učinilac će se kazniti novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine dok će učinilac težeg oblika biti kažnjen kaznom zatvora u trajanju od tri mjeseca do pet godina. Za najteži oblik ovog krivičnog djela učinilac se može kazniti kaznom zatvora u trajanju od jedne do deset godina.

Kada je riječ o krivičnom djelu ugrožavanja sigurnosti, teži oblik ovog djela postoji u slučaju kada je krivično djelo učinjeno prema više lica, ili je izazvalo uznemirenost građana ili druge teške posljedice, ili je učinjeno iz mržnje. Za izvršen osnovni oblik krivičnog djela ugrožavanja sigurnosti učinilac se kažnjava novčanom kaznom ili kaznom zatvora u trajanju do jedne godine, dok će za učinjen teži oblik ovog djela učinilac biti kažnjen kaznom zatvora u trajanju od tri mjeseca do tri godine. Ukoliko je ovo krivično djelo učinilo službeno lice u vršenju službe, isto će biti kažnjeno zatvorom od tri mjeseca do tri godine.

Sticaj u odnosu na krivična djela ugrožavanja sigurnosti i proganjanja može biti samo prividan, što znači, da u zavisnosti od konkretnih okolnosti slučaja, mogu biti ostvareni elementi bića jednog ili drugog krivičnog djela.

Zaključak

Proganjanje predstavlja novo krivično djelo u krivičnom zakonodavstvu Crne Gore, pa je o njegovoj primjeni u praksi još uvijek rano govoriti. Kao što je u radu navedeno, brojne zemlje koje su ovo krivično djelo u svoja nacionalna zakonodavstva unijela mnogo ranije, susretala su se sa mnogim izazovima i problemima u praksi, a što je za posljedicu imalo česta noveliranja njihovih zakonskih rješenja. Krivično djelo ugrožavanja sigurnosti u domaćoj sudskoj praksi stvara brojne probleme koji su najčešće prouzrokovani time što je ovo djelo u našem pravu postavljeno kao posljedično krivično djelo. Kao što je u radu objašnjeno, posljedica kod ovog djela utvrđuje se na osnovu subjektivnog kriterijuma, a što nije slučaj sa brojnim uporednopravnim rješenjima vodećih zemalja na polju krivičnog prava, poput Italije, Njemačke i Austrije.

Zaključno, krivično djelo ugrožavanje sigurnosti (član 168 KZ) i krivično djelo proganjanje (član 168a KZ) i pored određenih sličnosti, kao i djelimičnog preklapanja jednog oblika radnje izvršenja, bitno se razlikuju, a koje razlike bi trebalo da budu dovoljne za njihovo pravilno kvalifikovanje u praksi.

Literatura

1. Delić, N., „Nova rešenja u Posebnom delu KZ Srbije“, Beograd, 2014.
2. Đokić, I., „Assault and Battery krivičnopravna zaštita telesnog integriteta u engleskom pravu“, u: Razvoj pravnog sistema Srbije i harmonizacija sa pravom EU, Prilozi projektu 2012 — kolektivna monografija, Beograd, 2013.
3. Ikanović, V., „Krivičnopravni položaj neuračunljivog učinioca u Republici Srpskoj“, u: Nova rešenja u kaznenom zakonodavstvu Srbije i njihova praktična primena, Zlatibor, 2013.
4. Jakovljević, D., „Krivično djelo ugrožavanja sigurnosti lica pod međunarodnom zaštitom“, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, Beograd, 1–2/1994.
5. Kalaba, D., „Krivično delo ugrožavanje sigurnosti“, Pravni život, Beograd, 9/2004.
6. Kovačević, M.: „Proganjanje — opšta razmatranja i uporednopravni pregled“, Strani pravni život, Beograd, 1/2018.
7. Miladinović-Stefanović, D., „Prilog raspravi o kriminalizaciji proganjanja“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, Niš, 2016.
8. Molan, M., Lanser, D. Bloy, D., „Bloy and Parrys Principles of Criminal Law“, London-Sydney, 2000.
9. Nikolić-Ristanović, V., Kovačević-Lepojević, M., „Proganjanje: pojam, karakteristike i društveni odgovori“, Termida, Beograd, 4/2007.
10. Petrović, M., „O krivičnim delima protiv sloboda i prava čoveka i građanina učinjenim na štetu pripadnika drugog naroda, narodnosti ili etničke grupe“, Beograd 1990.
11. Popović, J., „Krivična djela protiv sloboda i prava čoveka i građanina sa elementom prinude“, Doktorska disertacija odbranjena na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu, 2016.
12. Randelović, V., „Proganjanje: pojam, karakteristike i predlozi de lege ferenda“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, Novi Sad, 1/2016.
13. Stojanović, Z., „Propisivanje i primena krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti u krivičnom pravu Srbije“, u: Kaznena reakcija u Srbiji, deo III, Beograd, 2013.
14. Stojanović, Z., „Mere bezbednosti psihijatrijskog lečenja — Prinudno psihijatrijsko lečenje kao krivična sankcija“, u: Kaznena reakcija u Srbiji, Deo V, Beograd, 2/2014.
15. Stojanović, Z., „Usaglašavanje Krivičnog zakonika Srbije sa Istanbulskom konvencijom“, u: Dominantni pravci razvoja krivičnog zakonodavstva, Kopaonik, 2016.
16. Stojanović, Z., „Komentar Krivičnog zakonika“, Podgorica, 2010.
17. Stojanović, Z., „Komentar Krivičnog zakonika“, Beograd, 2018.
18. Herring, J., „Criminal Law, The Basics“, Great Britain, 2009.
19. Horakova, M., „Stalking — the new phenomenon of the Czech Criminal Law“, Advances in Economics, Risk Management, Political and Law Science, Zlin, 2012.

Pravni akti:

1. Krivični zakonik Crne Gore, „Službeni list RCG“, br. 70/03, 13/04, 47/06 i „Službeni list CG“, br. 40/08, 25/10, 32/11, 64/11, 40/13, 56/13, 42/15, 58/15, 44/17 i 49/18.

Jelena Đurišić, PhD

CRIMINAL OFFENCE STALKING IN CRIMINAL
LEGISLATION OF MONTENEGRO

The article is dedicated to the analysis of the new criminal offense stalking (Article 168a) which has been introduced into national criminal law by the Law on Amendments to the Criminal Code of Montenegro in 2107. In this way Montenegro has fulfilled its obligation under Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention). In the analysis of this crime, part of the paper is devoted to the analysis of the crime of endangering security (Article 168) and to the relationship between these criminal acts (Art. 168 and 168a). Special attention in the article was dedicated to the analysis of their similarities but also to their significant differences with a view to their clear demarcation and precise qualification into the practice.

Key words: Stalking, Threats, Endangering Safety, Consequence

